

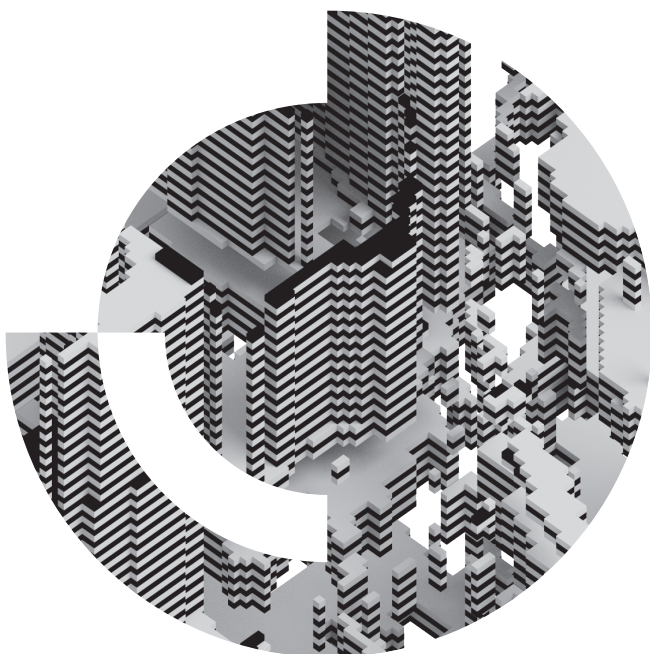
DIRCNA

VII/02

a designkultúra folyóirata

_városírás





Disegno

A DESIGNKULTÚRA FOLYÓIRATA

Szaklektorált, szabad hozzáférésű tudományos folyóirat

A szerkesztőbizottság tagjai:

VICTOR MARGOLIN, PROFESSOR EMERITUS: UNIVERSITY OF ILLINOIS (1941–2019)
Roy Brand, Associate Professor: Bezalel Academy of Arts and Design, Jerusalem
Loredana Di Lucchio, Professor: Sapienza University of Rome
Jessica Hemmings, Professor: University of Gothenburg
Lorenzo Imbesi, Professor: Sapienza University of Rome
Kapitány Ágnes, emerita professzor: MOME Budapest
Kapitány Gábor, egyetemi magántanár: MOME Budapest
Viktor Malakuczi, Research Fellow: Sapienza University of Rome
Szónyi György Endre, egyetemi tanár: SZTE; Visiting Professor: CEU

Szerkesztők: Gyenge Zsolt, Horváth Olivér, Szentpéteri Márton;
Wunderlich Péter (projektmenedzser). Alapító szerkesztő: Fiáth Heni (2014–2018).

Arculat: Skrapits Borka

Célkitűzések:

A Disegno a designkultúrák minden aspektusáról és minden szereplőjétől – alkotóktól, teoretikusoktól, kritikusoktól, menedzserektől és oktatóktól – vár kritikai természetű tanulmányokat, esszéket és recenziókat. A designkultúra fogalmát tágan értjük: célunk a tervezett környezet, s a vele kapcsolatos praxisok és diskurzusok világának együttes vizsgálata. E poszt-diszciplináris szemlélet túllép a művészet, a vizuális kultúra és a design világának megkülönböztetésén, s a kreativitáshoz kötődő témák összessége iránt fogékony. Amellett, hogy vitaforumot biztosítunk a designkultúrával törődő szerzők számára, célunk, hogy ily módon a designkultúráról folyó beszéd létjogosultságát is erősítsük a hazai tudományosságban.

Minden tanulmány két külső bíráló általi anonim lektoráláson (double-blind peer review) esik át.
Publikációs díjat nem számítunk fel.

Kapcsolat: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
Budapest, Zugligeti út 9–25.
disegno@mome.hu

A Disegno teljes tartalma elérhető online: disegno.mome.hu

Felelős kiadó: Koós Pál

Kiadó: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, 1121 Budapest, Zugligeti út 9-25.

ISSN: 2064-7778 (nyomtatott) **ISSN:** 2416-156X (online)

Creative Commons Licenc

Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 Nemzetközi licenc alapján használható fel.

Tartalom

előszó

- 004** Szentpéteri Márton: Városírás, városbeszéd

tanulmányok

- 010** Novák Veronika: Páratlan Párizs – Metropolisz-élmény a modernitás előtt
- 032** Borda Réka: Kié a(z irodalmi) város? Genderkérdések az írott terekben
- 050** Ady Mária: „Bovaryné a panelban”: Lakótelep a francia filmekben
- 074** Sirató Ildikó: Budapest, színházi város
- 092** Őry Júlia: „Tisztelt Kollégánk! Közös játékra hívjuk...”:
A Keszthely ’81 pályázat a kelet-európai konceptuális városépítészet kontextusában
- 112** Hulesch Máté: A város mint konkrét utópia:
Henri Lefebvre városelméleti munkássága a spekulatív designelmélet kontextusában
- 130** Jakabfi-Kovács Boglárka: A nemnövekedés alakú tér.
A köztértervezés lehetséges új körvonalai

esszék

- 154** Hámori Péter: Város és homok
- 168** Kulcsár Géza: Arkhé-tech-túra: A város mint kozmológiai intervenció
- 178** Dobos Bence László: Atmoszférikus séták
- 188** Bánki Éva: Egy múlt nélküli város emlékezete.
Brazíliaaváros a történelem és a kultúra tükrében
- 200** Barta Fruzsina és Horváth-Farkas Zsófia: Átmeneti város.
Tartós ideiglenes városi beavatkozások Hollandia nagyvárosaiban

- 210** **a szerzőkről**

A szerzőkről

Novák Veronika történész, az ELTE BTK Középkori tanszékének habilitált docense. Középkori és kora újkori városi társadalomtörténettel foglalkozik, francia városi, leginkább párizsi források (krónikák, peranyagok, irodalmi szövegek) alapján. Kutatási területei magukban foglalják a városi információáramlás (hivatalos tájékoztatás, rémhírek stb.), a városi térhasználat (mentális térképek, hétköznapi térhasználat, rítusok, pl. kivégzések és körmenetek, térbelisége) és az erőszak reprezentációinak témáit a 14–16. századok között. Kifejezetten érdekel a szimbolikus kommunikáció, a hétköznapi élet gyakorlatai, és mindezek narratív reprezentációja a különféle korabeli forrásműfajokban. Két könyve jelent meg: *Hírek, hatalom, társadalom. Információáramlás Párizsban a középkor végén.* (Budapest, Gondolat – Infonia, 2007); valamint *Utcák, szavak, emberek. A városi tér és használata Párizsban a középkor és a kora újkor határán* (Budapest, ELTE Eötvös kiadó, 2018). A magyar mellett angol és francia nyelven jelentek meg tanulmányai, tagja a Paris au Moyen Age szemináriumnak (CNRS IRHT – LAMOP), szerkesztője a *Hungarian Historical Review* folyóiratnak.

Borda Réka az ELTE romanisztika és a MOME design- és művészetelmélet alapszakán, majd a MOME designelmélet mesterszakán szerezte diplomáját. Jelenleg a MOME PhD képzésének hallgatója, kutatása a design fictionre fókuszál, azonban érdeklődési területe a gendered spaces, a kognitív narratológia, a narratív design és az internetesztétika témakörét is felöleli. A METU óraadó oktatója, valamint író, költő, szerkesztő. Versei, novellái többek között a *Jelenkor*, *Műút és Élet és Irodalom* hasábjain jelentek meg. Első kötetét 2017-ben adták ki *Hoax*, míg első regényét 2022-ben *Égig érő csalán* címen. 2023-ban Junior Szépiró-díjban részesült. Nemcsak kutatásaiban, hanem irodalmi munkásságában is kiemelt hangsúlyt fektet.

Ady Mária a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem design- és művészetelmélet alapszakán és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Művészetelméleti- és Médiakutatási Intézetének esztétika mesterszakán szerzett diplomát. A lakótelepek reprezentációját vizsgáló Lakótelep-panelek c. disszertációját 2023-ban védte meg az ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola Film-, Média- és Kultúratudományi Doktori Programján. Tanulmányai részeként a Sorbonne Nouvelle Paris III. Arts et Médias Doktori Iskolájában kutatóvendégfélév keretében. Dolgozott francia-angol-magyar fordítóként, a *Színház* és az *Élet és Irodalom* kritikusként és műhelyvezetőként a Székény Színház Rakpart3 Ifjúsági Programjának

Íróműhelyében. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Fotótárának muzeológusaként Korniss Péter Huszonötödik Színházról készült felvételeivel és Koncz Zsuzsa művészi portréival foglalkozik.

Sirató Ildikó az irodalom- és a színháztudomány kutatója és oktatója Magyarország és Európa több felsőoktatási intézményében, tudományos és művészetoktatási területeken egyaránt (ELTE BTK 1990–2005; ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola 2005–; MTE 1997–2010, 2017–, Pannon Egyetem 1994–1996, 2003–2018, Universität Wien 2016–). Doktori fokozatát 2005-ben szerezte. 2006–2021 között az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti és Zeneműtárának munkatársaként, a Színháztörténeti Tár vezetőjeként a legnagyobb hazai színháztörténeti forrásbázist kezelte. Kutatásai az európai nemzeti színházak történetére, dramaturgiai kutatásokra, a 19-20. század színház- és irodalomtörténetére koncentrálnak. Főbb kötetei: *galeria.hu. Az akttól a zsánerképig* (Horváth Andreával), 2018, *A magyar színjátszás rövid története* 2017, *Nemzeti színházak Európában*, 2007, *Színház északi fényben. Észti és finn színháték magyar színpadon / Theatre in the Northern Light. Estonian and Finnish Drama on the Hungarian Stage*, 2005–2006.

Óry Júlia művészettörténész, kurátor 2010-ben diplomázott az ELTE Bölcsészkarán. Ugyanettől az évtől 2022-ig a FUGA Budapesti Építészeti Központ menedzsere és kurátora, 2021–2022 között művészeti vezetője volt. Több száz kulturális program és kiállítás szervezése, lebonyolítása mellett az intézmény online és nyomtatott megjelenéseit és kiadványait szerkesztette. Fontosabb kurátori kiállításai: *Bor és építészet* (2011), *Zalotay Elemér 80* (2012), *Bán Ferenc építésze* (2015), *Találkozások. Válogatás a Szöllősi-Nagy–Nemes Gyűjteményből* (2017) *Ziegelried. Zalotay Elemér lakóház-kísérlete* (2018), *Az építészeti tervrajz is műalkotás!* (2019), *Bálványos Levente: Fragile* (2022). Rendszeresen publikál az *Építészfórum.hun* és a *Magyar Építőművészetben*. A Rákóczy Gizella festőművész hagyatékát kezelő In-Spirál Művészeti Alapítvány kuratóriumi tagja (2018–). 2021-ben Molnár Péter-díjat, 2022-ben Ezüst Ácsceruza díjat kapott. 2022-től a budapesti Art Department galéria egyik kurátora (kiállítások 2023-ban: *Hajós utca 39. Nagy Bálint lakása és gyűjteménye; Demonstráló építészet*). A MOME Doktori Iskolájának hallgatója.

Hulesch Máté designkultúra-kutató, építészeti író, szerkesztő. Kezdetben építésznek tanult a BME-n, de érdeklődése hamar az elméleti diszciplínák irányába fordult, BA diplomáját a MOME Design- és Művészetelmélet alapképzésén szerezte 2017-ben. A diploma megszerzését követően

kis kihagyás után folytatta tanulmányait a holland Vrije Universiteit Amsterdam Humanities Research Master programján, Critical Studies in Art and Culture specializáción. Szakdolgozatában az antropocén diskurzus különböző narratíváinak térképezeteit vizsgálta az építészet és a képzőművészet határán mozgó példákon keresztül. Amszterdamból hazatérve 2020 őszén az Építészfórum szerkesztő-újságírójaként kezdett dolgozni, ahol elsősorban kortárs építészettel, az építészet fenntarthatóságának problematikájával, valamint elméleti témákkal foglalkozik, mely tevékenységéért 2022-ben Ezüst Ácsceruza díjban részesült. 2022 szeptembere óta a MOME Doktori Iskola PhD programjának doktorandusza, ahol a konceptuális, spekulatív, kritikai építészetet és design kutatja, és az Elméleti Intézet óraadójaként is tevékenykedik.

Jakabfi-Kovács Boglárka 2012-ben szerzett Építőművész MA diplomát a MOME-n, ahol 2020 óta a Doktori Iskola hallgatója (Építőművész DLA). Kutatási területe a rendszerszemléleten alapuló fenntartható designstratégia-építés, a nemnövekedés paradigmájának építészeti vonatkozásai, illetve a fentiek design-oktatásba integrálása. Óraadóként négy éve tart kurzusokat klímaadaptáció, adaptív reuse, játékosítás és rendszerszemléletű design témakörökben a MOME Építészeti Intézetében és a Budapest Metropolitan Egyetemen. 2021-ben ÚNKP, 2022-ben Erasmus ösztöndíjat nyert Dániába. A fenntartható design oktatásáról szóló cikkei az Építészfórum.hun jelentek meg, az építészeti tapasztalatról szóló esszéje a *Műút*ban olvasható. A Marp stúdióval közösen tervezett családi háza 2020-ban Év Háza fődíjat és Big See Awardot nyert. Alapító tagja a Lányi András vezette Ökológiai Filmműhelynek, ahol az ország vízgazdálkodási problémáiról forgatnak dokumentumfilmet. A Doktori Iskolában megalapította a Sustainable Systems kutatócsoportot, akikkel nemzetközi szimpóziumot szervez a nemnövekedés építészetének témakörében. A Cumulus 2024 Budapest konferencia track chairje.

Hámori Péter építész, gombaszakellenőr, az Ős-Duna meder felett elhelyezkedő észak-kiskunsági tájban nőtt fel, amely jelenleg Magyarország egyik legnagyobb folyami homok bányászati területe. Diplomáit a BME, illetve a Tokyo Institute of Technology építészmérnöki karán szerezte. 2015-ben Guba Sándorral megalapította a GUBAHÁMORI építészeti és urbanisztikai tervezőstúdiót. Munkájuk középpontjában a természetes és nem természetes élőhelyek kapcsolatának vizsgálata áll; többnyire a természet- és társadalomtudományok, valamint a képzőművészet területén dolgozó szakemberekkel együttműködve. 2021-ben a 17. Velenicei Építészeti Biennálé Lengyel Pavilionjának meghívott alkotói voltak. 2022-ben a gödöllői Kútház épülete jelölt volt a nemzetközi Piranesi díjra. 2023-ban a Veszprém-Balaton 2023 EKF Balatorium programsorozatának résztvevői a PAD Alapítvány mellett. A szabadonbalatonnal együtt vég-

zett munkájuk „The Lake in Transition” címen 2024-ben bekerült a LINA European Architecture Platform 25 kiválasztott projektje közé. 2021-től a MOME Építészeti Intézetének külsős oktatója, az MA2 3. Tervezési stúdiót tanítja Molnár Beával, amelynek fókuszja az építészeti tervezési stratégiák kialakítása változó társadalmi és klimatikus viszonyokra.

Kulcsár Géza író, kutató, kurátor. Számítástudományi PhD fokozatot a darmstadti műszaki egyetemen, közép-kortudományi MA-t a CEU-n szerzett; az Urbanum Városkutatási Alapítvány alapítója, rendszeres kerekasztalok, olvasó- és vitakörök szervezője és résztvevője. Különböző területeken kutat és ír: művészet- és építészettudomány, metafizika, teológia, rendszertervezés. Jelenlegi fő érdeklődése a városreprezentáció mint metaesztétikai probléma, a város ikonográfiájának története, különös tekintettel a kozmológiai és spirituális-religiózus inspirációkra; illetve a város és táj mint komplementer kontemplatív környezeti alakzatok fenomenológiai és ontológiai viszonyrendszere. A metaurbanizmus fogalmán keresztül az Urbanummal célja holisztikus, transzdiszciplináris városképek vizsgálata, szintetizálva az elméleti, gyakorlati-tervezési és esztétikai megközelítéseket. Rendszeresen publikál olyan művészeti, filozófiai és építészeti orgánumban, mint az *Új Művészet*, az *Artportal*, a *Balkon*, az *Ars Naturae*, az *Építészfórum.hu* és az *Octogon*. Kurátorként és közreműködőként kiállított többek között a Holokauszt Emlékközpontban, a székesfehérvári Csók Képtárban és a Miskolci Galériában.

Dobos Bence László 2013-ben építészmérnökként diplomázott a Debreceni Egyetemen, majd 2015-ben építőművészet mesterszakot végzett a MOME-n. 2015 óta az Archikon építésziroda munkatársa, ahol több budapesti épület tervezésében és létrejöttében részt vett (Palatinus Strandfürdő, Láng Művelődési Központ, Pesterzsébeti Fürdő). 2018-óta a MOME doktori iskolájában az építészeti és az esztétika kapcsolatával foglalkozik, ezen belül az atmoszféra a fő kutatási területe. Mivel úgy látja, az esztétikai dimenzió alulreprezentált az építészeti diskurzusokban, praxisban és oktatásban, fontosnak tartja a megfelelő arány megtalálását. 2019-ben kezdett tanítani a MOME Építészeti Intézetében a Kísérleti műhely keretében, amely a fizikai megtapasztalás és a saját megélt-test jelentőségére fókuszál.

Bánki Éva író, irodalomtörténész. A Károli Gáspár Református Egyetem világirodalom tanszékének docense, a kreatív írás-spezializáció egyik vezetője, a KRE BTK Latin-Amerika-kutatócsoportjának tagja. Az ELTE BTK-t magyar-történelem szakon kezdte el, 1991-ben magyar-portugál szakon szerzett diplomát, 2000-ben pedig romanisztikából (világirodalomból) PhD-fokozatot. Éveken át megbízott előadóként az ELTE Portugál tanszékén is irodalmat oktatott. Számos fikciós mű (történelmi regény, verseskötet, családregegy fantasy, novelláskötet) mellett egy

városregény, a Szépíró-díjjal kitüntetett Telihold Velencében (Jelenkor Kiadó, 2019.) szerzője. Térey-ösztöndíjas, műveit a Jelenkor Kiadó gondozza. Szépirodalmi alkotásai portugál nyelven Brazíliában is megjelentek. Jelenleg a portugál felfedezésekről, így Brazíliáról is szóló, *Navigátor* című ifjúsági regényen dolgozik. Brazíliaváros eszme- és várostörténeti vonatkozásairól és egyáltalán a latin-amerikai szakrális építészetéről szóló, tudományos jellegű írásai az *Orpheus Noster* tudományos folyóiratban és a pozsonyi székhelyű *Irodalmi Szemlé*ben jelentek meg.

Barta Fruzsina budapesti építész. 2011-ben végzett a BME Építész-mérnöki karán, Tervezési szakirányon. Az irodai munka mellett 2012–14 között a GYIK Műhelyben gyermek térlátás-fejlesztő foglalkozásaiban vett részt, aminek a tapasztalatait később az egyetemen oktatóként is hasznosította. 2016–2018 között a ÉME Mesteriskola XXIV. ciklusának hallgatója volt, ahol számos tervpályázatban részt vett. Az évek során több építésziroda csapatát is erősítette. A Lab5 Építészirodában 5 évet töltött, ahol társasházak és irodaházak tervezésében részt vett, ezek közül a Gizella Loft emelkedik ki, amelynek projekt vezetője is volt. Jelenleg a Qvata Design építészirodában dolgozik lassan 3 éve, jellemzően középületek átalakításán. 2018-tól kezdődően külsős oktató a BME korábbi Ipartanszékén, ma Exploratív Tervezési Tanszéken, 2020 óta pedig a tanszék doktorandusza. A kutatási területe, amely több korábbi munkájához is kötődik, a meglévő épületek átalakítása és azon belül is a tudatos bontás és a fenntartható építészeti attitűdök kérdésköre.

Horváth-Farkas Zsófia budapesti építész. 2013-ban végzett a BME Építész-mérnöki karán. Kezdeti belsőépítészeti tapasztalatszerzés után 2016-tól férjével, Horváth Sándorral közösen irányítják a DEKON Építésziroda tervezési munkáit. Kiemelt munkájuk a bodajki és meszlényi kastély revitalizációjának tervezése, melynek kapcsán a vidéki kastélyok megmentésének lehetőségeiről írt tanulmányt. Az irodai munka mellett végzése óta külsős oktató a BME korábbi Ipartanszékén, ma Exploratív Tervezési Tanszéken, 2019 óta pedig a tanszék doktorandusza. A kutatási területe az alternatív közgazdaságtani megközelítések, mint a nemnövekedés és a körforgásos gazdaság építészeti gyakorlati lehetőségeinek a feltérképezése és rendszerbe foglalása. Mindig jobban vonzotta az épületek átalakítása, rendbetétele vagy kiegészítése, régi és új terek, felületek és részletek illeszkedésének tervezése, az értékmentő beavatkozások, mint teljesen új dolgok tervezése. Szeret lehetőséget látni ott, ahol mások csak hibákat vesznek észre, és ezt a szemléletet igyekszik átadni az oktatásban is.

DESIGNO_VII/02_VÁROSÍRÁS

